

Sobre l'origen del món

"L'origen del món, en efecte, és en aquell punt entreobert com les portes d'un temple secret, en el sancta sanctorum, en l'entrada de la cova que porta a les entranyes de la terra, en la violència, en el foc i en la convulsió, en la força de les cuixes suavíssimes, en la fenedura vertical, en el pèl."

És un cos de dona sense cap i sense braços, coberts pels llençols, i pràcticament sense cames: poca cosa més que un tors, que era vagament el nom del quadro: *Torse de femme*. Només un ventre, i unes cuixes oberetes gloriosament de cara a l'espectador, un entrecreix vibrant, un cony etern presentat als ulls dels *voyeurs* de tots els temps. Venia la foto al diari en blanc i negre, no molt gran, i quan la vaig veure em vaig dir "jo aquesta senyora la conec d'alguna cosa". Es obvi que no pretenia haver-ne tingut coneixença directa, ja que la van pintar fa exactament cent trenta anys, però és una d'aquelles *cares* que un camí s'han vist no s'obliden: una forta personalitat, un retrat, un caràcter. El diari advertia que el retrat en qüestió mai no havia estat reproduït ni publicat: falsa pretensió. He regirat els meus llibres i, en efecte, en colors i a pàgina sencera és encara més suggestiu que la petita foto del diari: més bell, més *frémissant* i més viu en un inici de convulsió que fa obrir lleugerament la part inferior dels llavis, com si la dona estiguera fent una contracció de natges que projecta el pubis endavant mentre obre i eleva lleugerament la cuixa esquerra. En el meu llibre el retrat es diu simplement "tors de dona", i també avisa que és un quadro secret, mai abans no reproduït (?), desaparegut i que ningú no sap on es troba. Bé, finalment s'ha sabut on es trobava: a la casa de camp del psicoanalista Lacan, que el va comprar —per consell de Georges Bataille, gran expert en inferioritats— a un col·leccionista desconegut.

El quadro, diuen les meues informacions complementàries, té una bella història. El va pintar el gran Courbet el 1866 en ple Segon Imperi, irrespirablement burgès: pocs anys abans hi havia hagut el cèlebre procés contra *Madame Bovary*, per adulteri literari, i l'*Olympia* de Manet, del 1863, va provocar escàndols i fúries per aquell aire que té de petita puta tizianesca i tranquil·la. Courbet no hauria gosat mai exposar en cap saló el seu "tors", a risc d'anar directament a la presó. El quadro, en tot cas, era per contemplació privada: una de les comandes de Khalil Bey, un turc riquíssim i modernitzant, antic ambaixador de la Sublim Porta a Sant Petersburg, i que a París tractava amb artistes, poetes i *demi-mondaines* de categoria imperial. Qui sap si una d'aquestes, potser Jeanne de Tourbey, amiga de Renan i antiga amant del príncep Napoleó, és la dama tan explosivament retratada. El gran turc de París, futur ministre d'Afers Estrangers

i autor d'un projecte de constitució una mica prematur per al soldà d'Istanbul, era també gran amador de carn femenina al natural o en pintura: va comprar *El bany turc* d'Ingres i una notable quantitat d'odalisques i venus, entre d'altres fantasies variades. Courbet li va pintar *Les dormeuses*, l'opulenta parella lèsbica tendrament abraçada en el son, la beatitud carnal després del plaer, la copa de vidre, les flors, el collar de perles desfet sobre el llençol. Sembla que Khalil Bey volia alguna cosa més forta i directa, més frontal, pura carn, per contemplar-la amb calma des de dins de la banyera, i Courbet li la va pintar. Courbet, apòstol del realisme, acabà pocs anys després embolicat en la Comuna de París, i després va ser empresonat i hagué de fugir a Suïssa. Si el govern conservador de la nova república haguera conegut el seu "tors", qui sap si no l'haurien afusellat. És un tors, un retrat, un entrecreix, un cony, perfectament revolucionari.

Va anar a parar a mans d'un noble hongarès, desaparegué, i tornà a aparèixer (poc) a casa de Jacques Lacan. Lacan el tenia amagat sota una tela d'André Masson, que representa, de manera més o menys abstracta, fragments esclatats d'aquest "origen del món". Quan Lacan, rarament, volia mostrar a algú la tela amagada, corria el quadro abstracte i apareixia el concret. Li van posar de nom *L'origen del món*, no se sap qui ni des de quan, i al psicoanalista i als seus amics els devia agradar el títol, com si fóra obra del mateix pare Freud. L'origen del món, en efecte, és en aquell punt entreobert com les portes d'un temple secret, en el sancta sanctorum, en l'entrada de la cova que porta a les entranyes de la terra, en la violència, en el foc i en la convulsió, en la força de les cuixes suavíssimes, en la fenedura vertical, en el pèl. No costa res fer volar fantasies verbals, ni d'altres més directes. No costa res, tampoc, connectar l'entrecreix amb la metafísica. És un tema molt antic. Ara l'origen del món, aclarit quin és, es pot contemplar al d'Orsay entre altres obres de Courbet, sovint poc innocents, després d'haver estat presentat solemnement al públic amb discursos del ministre de Cultura i de diverses eminències del món de l'art. Així és com solen acabar les revolucions secretes, però aquesta em fa l'efecte que no s'acabarà mai. **Joan F. Mira**